

Metodická příručka pro tvorbu tezí pro státní závěrečnou zkoušku z filosofie

Součástí státní závěrečné zkoušky na oboru Filosofie je obhajoba jedné z předem připravených tzv. „tezí“. Co se při této části zkoušky od studenta očekává?

Co je to „teze“?

Tezí se míní nějaké *netriviální filosofické tvrzení*, jehož pravdivost bude student hájit.

- Tvrzení musí být *netriviální*: to znamená, že jde o tvrzení, které řeší nějaký filosofický problém nebo odpovídá na nějakou filosofickou otázku. Musí tedy jít o tvrzení, které nějakou obhajobu *potřebuje*. Tuto skutečnost musí student v rámci svého vystoupení doložit tím, že jednak vysvětlí, na jaký problém jeho teze reaguje, a jednak předloží a vysvětlí jeden nebo více relevantních argumentů *proti* hájené tezi. Mělo by se jednat zejména o argumenty vzaté z reálné filosofické diskuse o daném problému a skutečně někým předložené a zastávané; svojí prezentací by měl student doložit, že se v této diskusi orientuje. V každém případě musí jít o argumenty dostatečně přesvědčivé, aby byly schopné skutečně motivovat nesouhlas s tezí.
- Tvrzení musí být *filosofické*: to znamená, že jeho obhajoba vyžaduje nasazení filosofických prostředků – jako je pojmová analýza či argumentace z obecných principů. Nesmí jít o problém převážně *empirický*, ani spadající převážně do oboru nějakých *speciálních věd*.

Jak by měla vypadat obhajoba teze?

Doporučená struktura obhajoby je následující:

- 1) *Status quaestionis*: student vysvětlí smysl teze, vymezí, nakolik je třeba, pojmy, které se v tezi užívají a nastíní kontext celého problému. Z výkladu by mělo být zřejmé, jaký *problém* či *otázku* teze reaguje, *proč* se jedná o problém, proč je filosoficky zajímavý, jaké jsou předpoklady celé diskuse atd.
- 2) *Přehled námitek*: student co nejpřesvědčivěji vyloží nejsilnější argumenty, které lze uvést *proti* jeho tezi.
- 3) *Vlastní obhajoba teze*: student předloží a vysvětlí vlastní argumenty *pro* svoji tezi, včetně reakce na možnou kritiku těchto argumentů.¹
- 4) *Odpovědi na námítky*: student vysvětlí, v čem je chyba v každém z argumentů proti jeho tezi.

Obhajoba teze by v každém případě měla obsahovat všechny tyto čtyři aspekty, ne však nutně v tomto pořadí nebo takto explicitně rozlišené (např. přehled námitek může již být součástí *statu quaestionis*). Přesto doporučujeme uvedenou strukturu pokud možno dodržet, neboť to přispěje k jasnosti celého výkladu.

Po skončení vlastního výkladu (případně i v jeho průběhu, sezná-li komise, že je třeba jej přerušit) by měl být student připraven zodpovědět otázky a námítky od komise.

---

¹ Student by měl rozlišit (a) možné námítky proti své *tezi* – tj. argumenty, které dokazují opak jeho teze; a (b) možné námítky proti svému *argumentu*: tj. způsoby, jak by bylo možné zpochybnit účinnost jeho vlastní argumentace pro tezi (např. zpochybněním premis, provedením distinkce...). V bodě (2) a (4) se jedná o námítky typu (a), námítky typu (b) a jejich řešení spadají do bodu (3) – jedná se o součást vypracování argumentace pro tezi.

Jak vypadá dobrá teze?

- Teze je *dostatečně konkrétní*, není *příliš obecná*. Chce-li se např. student zabývat otázkou Boží existence, lepší než teze „Bůh existuje“ bude např. teze „Ontologický důkaz Boží existence je platný“, a ještě lepší bude „Leftowova obhajoba Plantingovy verze modálního ontologického důkazu je platná.“
- Teze není pouze citací nějaké klasické pozice, nýbrž na klasickou diskusi nějak reaguje. Spíše než „Filosofové mají vládnout“ tedy např. „Platónův argument v *Ústavě* pro vládu filosofů je platný.“
- Teze si je vědoma svých předpokladů: v omezeném prostoru, který je pro obhajobu teze k dispozici, s největší pravděpodobností nebude možné tezi vyargumentovat proti všem možným námitkám. Student by si měl problém dostatečně zúžit tím, že explicitně uvede, v rámci jakých předpokladů se bude diskuse pohybovat. Tedy spíše než „Boží existence je dokazatelná“ raději „Z předpokladu reálné distinkce mezi esencí a existencí vyplývá existence Boží“ apod.
- Těžiště zdůvodnění teze spočívá ve *filosofické argumentaci*, nikoliv v *empirických faktech*. Bude-li tedy např. teze znít, že trest smrti je mravně nepřipustný, nemělo by se její zdůvodnění opírat převážně o argumenty typu: studie ukazují, že velké procento poprav jsou justiční omyly, že tento trest nemá odstrašující účinek ani nesnižuje kriminalitu atd. V takovém případě by se diskuse pravděpodobně stočila na otázku spolehlivosti či nespolehlivosti příslušných studií či reálnosti prezentovaných „faktů“, což jednak není otázka filosofická, a jednak komise nemá v rámci zkoušky možnost spolehlivost takových předpokladů ověřovat, ani to není smyslem zkoušky.
Přeje-li si student hájit filosofickou tezi, která se nicméně opírá o empirické předpoklady, které nejsou zcela zjevné, může tezi formulovat ve formě implikace: „Pokud platí ty a ty empirické předpoklady, vyplývá z toho...“. Ve shodě s tím, co bylo řečeno výše, ovšem taková implikace nesmí být triviálně zřejmá – musí vyžadovat filosofickou obhajobu, kterou právě student ve svém výkladu rozvine. Obhajoba se tedy bude týkat platnosti dané implikace, nikoliv pravdivosti jejího antecedentu.
- „Mnoho zajců psova smrt“: v obhajobě teze je lépe se zaměřit na *jeden klíčový argument*, který student podrobně vypracuje do maximálně přesvědčivé podoby, než se snažit uvést argumentů co nejvíce, přičemž ovšem na jejich řádné vypracování nezbude prostor. Jak praví klasik, *argumenta ponderantur non numerantur*.

Teze interpretačního charakteru

Mezi přípustné filosofické problémy, které se mohou stát inspirací hájených tezí, lze počítat i netriviální *interpretační* otázky. Teze tudíž může mít formu: „V textu X míní autor Y říci to a to“; nebo „Termín X u autora Y je třeba chápat tak a tak“ apod. Taková teze ovšem klade značné nároky jednak na obeznámenost s dílem a myšlením příslušného interpretovaného filosofa a jednak na obeznámenost s interpretační tradicí jeho díla. V zásadě by si student tezi tohoto typu měl volit pouze v případě, kdy hodlá kritizovat nějakou zavedenou interpretaci, nebo kdy se chce zaujmout stanovisko v rámci nějakého reálného interpretačního sporu (jehož existenci musí doložit). V každém případě lze doporučit, aby student *maximálně zúžil* rozsah textu, jehož se jeho interpretační teze bude týkat: může jít o význam klíčového termínu, smysl klíčové věty, klíčového argumentu či odstavce – ale větší úseky textu budou pravděpodobně

přesahovat možnosti dané formátem obhajoby teze, a hrozí nebezpečí, že obhajoba bude nekonkrétní a málo přesvědčivá.

Zvolí-li student „interpretační“ tezi, je třeba komisi při obhajobě poskytnout příslušný interpretovaný text a samotná obhajoba teze by měla probíhat v těsném kontaktu s tímto textem. Není bezpodmínečně nutné text interpretovat výlučně v originálním jazyce, je však třeba, aby student v klíčových místech své argumentace bral v úvahu originální termíny a formulace; vedle případného českého překladu je tedy každopádně třeba mít k dispozici i originál.

Jak bude výkon studenta hodnocen?

Předmětem hodnocení budou zejména následující faktory:

- *Povaha teze:* Je teze dostatečně filosofická? Není triviální? Vztahuje se k relevantnímu filosofickému problému? (Vhodnost teze posoudí především její garant, zcela nevhodné teze by neměly být k obhajobě vůbec připuštěny.)
- *Orientace studenta v kontextu problému:* Zná student daný problém? Dokázal ho dobře vysvětlit?
- *Kvalita vlastní argumentace pro tezi:* Je argument logicky v pořádku? Je si student vědom jeho předpokladů? Zvážil jejich přijatelnost? Je si vědom možných námitek proti účinnosti argumentu a vzal je v potaz? Dokázal student svůj argument srozumitelně předložit?
- *Vyrovnaní s námitkami:* Vzal student v úvahu důležité argumenty proti své tezi? Nevynechal možné relevantní námitek? Rozumí jim dobře, chápe jejich sílu? Dokázal se s nimi přesvědčivě vyrovnat? Nejsou námitek, které si klade, pouze formální a málo přesvědčivé?
- *Celková struktura výkladu:* Obsahoval výklad všechny požadované prvky? Byl výklad dobře uspořádán? Neztrácel student čas nerelevantními odbočkami či „slovní vatou“?
- *Schopnost reagovat:* Dokázal student odpovídat na otázky a námitek od komise? Porozuměl jim? Nesnažil se hájit nehajitelné? Uváděl argumenty, nebo pouhá tvrzení a vlastní názory?

Technické informace

Student si připraví celkem 3 teze, které mohou spadat do různých okruhů. Při zkoušce dostane zadánu jednu z nich. Celkový čas na obhajobu teze je 20 minut.